

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَسَاوِرُ مِنْ ذَهَبٍ

در

أحوالِ حضرتِ زَيْنَبِ سَلَامِ اللَّهِ عَلَيْهَا

تأليف

آية الله حاج شيخ مهدي نجفي اصفهاني (مسجدشاهی)

- قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ الْعَزِيزِ -

(۱۲۹۹ - ۱۳۹۳ هـ. ق.)

تحقيق و تحشيه و تعليق

جويا جهانبخش

نجفی مسجد شاهی اصفهانی، مهدی، ۱۲۵۹ - ۱۳۵۱.
اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله علیها / تألیف مهدی نجفی اصفهانی
(مسجدشاهی)؛ تحقیق و تحشیه و تعلیق جویا جهانبخش - تهران: ساحت، ۱۳۸۴.
چهل و هفت، ۱۴۹ ص.
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه.

۱. زینب (س)، بنت علی (ع)، ۶ - ۶۲ ق. ۲. واقعه کربلا، ۶۱ ق. ۳. چهارده معصوم - مدایح و مناقب. ۴. چهارده معصوم - شعر. ۵. شعر مذهبی - مجموعه ها. ۶. نجفی مسجدشاهی اصفهانی، مهدی، ۱۲۵۹ - ۱۳۵۱ سرگذشتنامه. الف. جهانبخش، جویا، ۱۳۵۶ - ب. عنوان.
۳ ن ۹ ز / ۲ / ۵۲ BP
۲۹۷/۹۷۴
۳۸۷۳۷ - ۸۴ م
کتابخانه ملی ایران

اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله علیها

تألیف: آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی (مسجدشاهی)

تحقیق و تحشیه و تعلیق: جویا جهانبخش

ناشر: ساحت

چاپ اول: ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

شابک: ۶-۷-۹۴۷۰۴-۹۶۴

طرح جلد: علیرضا کاشی

حروفچینی و صفحه آرایی: محمود خانی

لیتوگرافی: نقره آبی؛ چاپ: کسری

همد حقوق برای ناشر محفوظ است

نشانی: صندوق پستی شماره ۷۴۵۴ - ۱۹۳۹۵

به هزینه سرکار علیّه حاجیه خانم رباب (اعظم) صدر زاده - حفظها الله

تعالی - نواده دختری مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی -

قدس سره - (مؤلف محترم) تجدید طبع گردید.

(کتابخانه عمومی آیه الله نجفی)

مقدمه

به قلم:

آیة الله الشیخ هادی النجفی - مد ظله -

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على مبلغ رسالاته محمد
و آله الطيبين الطاهرين المعصومين.

از آنجا که مظلومیت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه صلوات المصلین
به دختر گرامیش عقیلۀ بنی هاشم صدیقۀ صغری زینب کبریٰ سلام الله علیها
منتقل گردیده و نگارشهای پارسی در وصف این بزرگ بانوی اسلام و مذهب
حقّه و قهرمان بی بدیل کربلا محدود و معدود است.

و حقیر همواره در صدد بوده‌ام که عرض‌یرادتی به ساحت قدس عالمه غیر
معلمه، و دختر ساقی کوثر علیها السلام بنمایم، لذا تصمیم گرفته شد کتاب
شریف اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله علیها که به قلم عالم
بزرگ آیة الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی (۱۲۹۹ - ۱۳۹۳ ق) قدس

سره و به زبان فارسی، در سال ۱۳۵۰ هـ. ق به رشته تحریر درآمده و توسط آن مرحوم در همان سالها نیز در اصفهان به چاپ رسیده است، را تجدید طبع نمایم، و از این راه کتابی شایسته در شرح حال آن شفیعه محشر احیاء گردد و عرض ارادتی نیز به حساب آید. ان شاء الله تعالی.

مؤلف نامدار «ره» در مورد کتابش گوید:

این کتاب مسمی به اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله عليها است که اسمش را از قرآن کریم آیه مبارکه سوره کهف اقتباس نمودم و فی الجملة به اختصار کوشیدم، زیرا بنده را نشاید و نباید در تاریخ صدیقه راضیه... زینب کبری صلوات الله و سلامه علیها کتابی تحریر و تنسیق نماید که بیشتر آن اخبار مکذوبه یا موهونه بوده باشد، یا سخنی بجزاف و اغراق سُراید تا صفحات را پر نماید. والله المستعان.

بنابراین، کتاب حاضر در کمال اختصار و با استفاده از روایات و اخبار معتبره در نزد مؤلف - که عالمی خبیر و محقق بصیر است - تدوین گردیده و توضیح بیشتر پیرامون کتاب را به خود آن وامی گذاریم؛ چه، مُشک آن است که خود ببوید. و از آنجا که می بایست شرح حال مرحوم مؤلف بزرگوار - قدس سره - برای خوانندگان محترم روشن گردد، در چند صفحه و به اختصار تمام به آن می پردازیم، و از وی و خوانندگان هر دو عذر می خواهیم که تفصیل شرح حال مستلزم تدوین کتابی بزرگ می باشد که از حوصله، وقت و دانش حقیر خارج است.

شرح حال مؤلف

آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی مسجد شاهی

نام: مهدی

پدر و نسب: علامه فقیه آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی

اصفهانى معروف به ثقة الاسلام^۱ (۱۲۷۱ - ۱۳۱۸ ق) فرزند آية الله العظمى آقاى حاج شيخ محمد باقر (۱۲۳۵ - ۱۳۰۱ ق) صاحب شرح هداية المسترشدين، فرزند آية الله العظمى آقاى شيخ محمد تقى رازى نجفى اصفهانى (حدود ۱۱۸۵ - ۱۲۴۸ ق) صاحب هداية المسترشدين فى شرح اصول معالم الدين^۲.

مرحوم مؤلف در مورد پدرش در يکى از مؤلفاتش بنام آنهاار گويد:

عالمى متبحر و فقيهى متدرب بود، در غايت استقامت سليقه و جودت استنباط بود و در فقه يدى طولى داشت، مجلس درسش مشحون از فضلاء بود و جمعى درسش را مى نوشتند... جماعت نمازش در اواخر عمر در مسجد نو محير العقول شد و مجلس درسش تقريباً يکصد و پنجاه طلبه را حاوى بود، و در تمام امور شرعيه مداخلت مى فرمود، در اواخر عمر از جمله ارکان دين و زعمای مسلمين گرديد، صورتى سفيد مشوب بحمرت داشت با فربهى اندام و قامتى متمايل به کوتاهى^۳...

و همچنين در رساله‌اى که در ماه شعبان ۱۳۶۲ به خواهش مرحوم معلم حبيب آبادى صاحب مکارم الآثار در طى بيست صفحه در احوال خود و پدرش مرقوم کرده، در مورد وى گويد:

مرحوم والد حاج شيخ محمدعلى عالمى متقى و فقيهى مسلم بود... حدت ذهن و قوت حفظ و استقامت سليقه و لطف قريحه و حسن خلق و لين عريکه و يشاشت رو، در او مجتمع بود، با سخا و وفا و حلم و حياى که خرد را خيره نمايد^۴.

---

۱. شرح حال اين عالم بزرگ را مى توانيد در تاريخ علمى و اجتماعى اصفهان در دو قرن اخير ۱۰۹/۳ بيابيد.

۲. شرح حال دو نفر اخير را مفصلاً مى توانيد در کتاب قبيله عالمان دين / ۱۱ و ۴۱ و رساله صلايه / ۲۴ و ۴۴ از همين قلم بيابيد.

۳. آنهاار / ۳۲.

۴. هديتة نحيته يا گل محمدى مطبوع ضمن گروهى از دانشمندان شيعه / ۳۹۵.

مادر: مخدیره بانو فاطمه سلطان مشهوره به ميرزا بيگم دختر مرحوم آقا محمد ابراهيم تاجر قزوینی اصفهانی.

مؤلف در همان رساله در مورد مادرش گوید:

مادرم فاطمه ملقبه به ميرزا بيگم از مؤمنات قانتات ذاکرات خانقات بوده... مادرش خديجه سلطان بيگم از اعيان سادات رضويه است. پدر مادر بنده آقا محمد ابراهيم از اعيان تجار قزوین بود.^۱

ولادت: مؤلف در این مورد خود می نویسد:

این بنده مهدی بن الشیخ محمدعلی بن الشیخ محمد باقر بن الشیخ محمدتقی عفی الله عن جرائمهم، ولادتم در اصفهان، اواخر شعبان، در وقت فجر یا قریب به آن و الشمس فی سرطان - كما رقمه الوالد العلامة أعلى الله مقامه - سنه هزار و دویست و هشتاد و هشت هجری بوده.^۲

آیه الله سید محمد علی روضاتی - مدظله - در ذیل این عبارت مرقوم می فرمایند:

مرحوم آقای حاج شیخ مهدی بعداً شفاهاً به مرحوم معلّم حبیب آبادی گفته است که ۱۲۸۸ سهواً نوشته شده و بدون شک صحیح ۱۲۹۸ یکهزار و دویست و نود و هشت قمری می باشد و مرحوم معلم این توضیح را در آغاز نسخه نوشته است، اگر چه این ضعیف از موثقمین شنیدم که باز خود وی تولدش را در ۱۲۹۹ می دانسته.^۳

صاحب این قلم گوید: بدون تردید ولادت مرحوم آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی در سال ۱۲۸۸ نیست، چون اگر چنین بود ایشان از عموی گرامیش آیه الله آقای حاج شیخ اسماعیل نجفی «ره» که در شب ۲۷ ماه رمضان ۱۲۸۸ هـ. ق بدنیا آمده است حدود یک ماه بزرگتر می بود، و در نتیجه تولیت موقوفه عموی گرامی دیگرش آیه الله شهید آقای حاج شیخ نورالله نجفی - قدس سره - اولاً باید به ایشان (مرحوم آقای شیخ مهدی) می رسید، و بعد به عمویشان (آقای حاج

۲. همان منبع / ۳۹۵.

۱. همان منبع / ۳۹۶.

۳. همان منبع / ۳۹۶.

شیخ اسماعیل) در حالی که، عملاً؛ اولاً عمویشان متصدی شدند و بعد ایشان، پس تاریخ ۱۲۸۸ در ولادت ایشان قطعاً سهو است، همانگونه که خودشان برای مرحوم معلّم تصحیح کرده‌اند.

ولکن صحیح در تولد ایشان سال ۱۲۹۹ است - نه ۱۲۹۸ - همانگونه که آقای روضاتی - دامت برکاته - از برخی از موثّقین نقل می‌کنند.
خواهرزاده ایشان آقای دکتر محمد باقر کتابی - حفظه الله تعالی - نیز در این مورد می‌نویسد:

خود معظم له شفاهاً به من فرمود: پدرم به من گفت سال تولد شما را که ۱۲۹۸ هـ. ق در پشت قرآن نوشته‌ام، یکسال اشتباه کرده‌ام و تاریخ تولد ۱۲۹۹ ق می‌باشد^۱.

پس ولادت ایشان در اواخر ماه شعبان ۱۲۹۹ هـ. ق در وقت طلوع فجر یا قریب به آن است. والله العالم.

تحصیلات و اساتید: مقدمات علوم عربیه، صرف و نحو و معانی و بیان و بدیع و منطق و علم کلام و سطوح را در اصفهان در نزد اساتید حوزه علمیه فراگرفت. از اساتید این دوره وی کسی را نمی‌شناسیم جز مرحوم آیه‌الله آقای حاج شیخ ملا اسماعیل مجتهد نقنه‌ای^۲ قدس سره، متوفی ۱۳۵۰ ق.

در پانزده سالگی از سطوح فراغت یافت و در سال ۱۳۱۴ به درس خارج مرحوم پدرش آیه‌الله حاج شیخ محمدعلی نجفی حاضر گردید و تا پایان عمر پدر در سال ۱۳۱۸ به مدت چهار سال از این درس پرفایده، بهره‌برداری نمود.
بعد از فوت پدرشان مدتی در تحصیل ایشان خلل پیش آمد تا اینکه در سال ۱۳۲۵ به نجف اشرف مشرف می‌شوند و به مدت چهار سال در درس آیتین:

۱. رجال اصفهان / ۵۲۳.

۲. آقای محمدعلی آقائی خادم آیه‌الله حاج شیخ مهدی نقل می‌کند که: به همراه ایشان بر سر مزار مرحوم نقنه‌ای واقع در تکیه حاج محمد جعفر آباده‌ای داخل بقعه می‌رفتیم و ایشان می‌فرمود استاد من بوده است.

سيد محمد كاظم طباطبائي يزدي صاحب عروة الوثقى و آخوند محمد كاظم خراساني صاحب كفاية الاصول حاضر مي شوند.

مؤلف خود در مورد تحصيلاتش چنين مي نويسد:

اين بنده مقدمات و سطوح و حساب و هيتت را در اصفهان ديدم و شروع بنده در درس خارج خدمت والد علامه اعلى الله مقامه در سنه هزار و سيصد و چهارده - ۱۳۱۴ - بود و تا شعبان هزار و سيصد و هيچده - ۱۳۱۸ - كه والد وفات نمود به درسش مي رفتم و مفضلاً مي نوشتم و آن درس از انفع دروس بود و جمعي از فضلاء مي نوشتند، و پس از وفات والد اشتغالات و افرة چندي، بنده را از تحصيل عائق شد تا آنكه خداوند عزوجل منت نهاد و در اوائل سال هزار و سيصد و بيست و پنج - ۱۳۲۵ - به عتبات عاليات تشرّف جستم و چهار سال در نجف اقامت كردم و درس محقق جليل آخوند ملا محمد كاظم خراساني عليه الرحمة را مواظبت داشتم فقهاً و اصولاً و مي نوشتم، و با ترقيم نظريات خود اين بنده، و هم نزد سيد علامه نبيل سيد محمد كاظم يزدي المنتهي اليه رئاسة الامامية في ذاك الأوان تلمذ مي نمودم، وي دريائي متدقق بود در فقه و در آن زمان عديل نداشت، در حسن بيان و جودت تحقيق أعجوبه بود.^۱

مرحوم علامه الفت كه عموزاده و برادر همسر مؤلف است در مورد تحصيلات ايشان گويد:

از عهد كودكي به حسن تربيت و كمال مراقبه پدرش مشغول به تحصيل علوم شريعت بود و پس از او نيز چند سال در نجف اشرف به ادامه تحصيلات خود پرداخت و در سال ۱۳۲۹ ق به اصفهان بازگشت. معلوماتش (بر طبق اصول مدرسه) قابل تقدير مي باشد، هميشه به ادامه تحصيل مشغول است...^۲

۱. كتابها، مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شيعة / ۳۹۶.

۲. كتابها، مطبوع / بصورت.

مرحوم مهدوی اضافه می‌کند:

دیگر از اساتید او در نجف اشرف مرحوم حاج میرزا فتح‌الله شیخ
الشریعة اصفهانی می‌باشد.^۱

در المسلسلات گوید:

قرأ المقدمات و السطوح و العلوم الرياضية و الفلك علی بعض
أساتذته اصفهان، ثم تتلمذ علی والده خارجاً من سنة ۱۳۱۴ و هو فی نحو
السادس عشرة^۲ من عمره و استمر علی الحضور علی والده الی حین
وفاته سنة ۱۳۱۸ و كتب تقریرات درسه کلها. و بعد وفاة والده الی سنة
۱۳۲۵ اشتغل بأمور عائلية و اجتماعية عاقته عن الدراسة و التحصیل. و
فی هذه السنة هاجر الی النجف الأشرف و مكث بها أربع سنوات
متلمذاً فی الفقه و الاصول علی المولی محمد كاظم الآخوند الخراسانی
و فی الفقه علی السيد محمد كاظم الطباطبائی الیزدی. و كان یتمتع
بذكاء و وحدة ذهن مع جدّ فی التحصیل و مواصلة للدراسة، و من هذا
نجده أحرز مقاماً علمياً مرموقاً اعترف بفضلہ معاصروه مع قصر أيام
دراسته، فهو فی السادس عشرة من عمره یحضر درس والده خارجاً
ولا یدوم ذلك إلا أربع سنوات حیث یتوفى والده ثم ینذهب الی النجف ولا
یبقى بها إلا أربع سنوات، فیکون مجموع تتلمذه فی الدروس العالیة نحو
من ثمان سنین، یصرح المیرزا محمد حسین النائینی فی اجازته له
باجتهاده و بلوغه مرتبة الاستنباط، و هذا یدل علی ذكاء و جدّ كما قلنا^۳.

مشایخ اجازة: مؤلف علامه خود در این مورد می‌نویسد:

و این بنده را اجازاتی است از علماء، مشافهه و مکاتبه، اول کسی که
بنده را اجازة داد سید علامه مزبور است [مراد ایشان استادش سید
محمد کاظم یزدی صاحب عروة الوثقی است].

دیگر سید فقیه نبیه مستحسن سید حسن صدر[۱] بن السید هادی

۱. تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۷۲/۳.

۲. بل الخامسة عشرة من عمره هو الصحيح كما مرّ فی تاریخ ولادته.

۳. المسلسلات فی الاجازات ۲۵۳/۲.

العاملی صاحب التصانیف الكثيرة رضوان الله عليه بود و اجازه نامه او به قطر کتابی می شود. و مشایخ خود را تا ثقة الاسلام کلینی قدس الله روحه بیان نموده، و از مصنفات بدیعه سید مزبور رساله بزرگ در درایه، شرح وجیزه علامه بهائی اعلی الله مقامه می باشد^۱. و رساله کوچکی در حرمت ریش تراشی که به جمیع ادله تمسک جسته است.

و از مشایخ اجازه این بنده شیخ الفقهاء ملا محمد حسین فشارکی اصفهانی قدس الله نفسه می باشد، وی مشافهه اجازه به بنده در نقل حدیث از مشایخش داد و بنده صورت سلسله اجازه را خواستم و او مکتوباً اجازه برادر فقیه خود ملا محمد باقر را فرستاد.

و آخر فقیهی که به بنده اجازه داد علامه نحریر میرزا محمد حسین نائینی متوفی در سنه هزار و سیصد و پنجاه و پنج بود، قدس الله روحه الزکیه، مکاتبه اجازه داد^۲.

علامه روضاتی در متن هدیه نجفیه می فرمایند:

مرحوم میرزای نائینی در این اجازه از مجاز مدح و تعریف بسیار نموده و صریحاً او را مجتهد مستنبط دانسته است^۳.

و در پاورقی اضافه می کنند:

در مکارم الآثار است که آن مرحوم از آیه الله میرزا محمد عسگری طهرانی نیز روایت می کند^۴.

آیه الله مرعشی که خود از مجازین از مؤلف علامه می باشند و صورت اجازه ایشان از مؤلف در دو کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۷۹/۳ و المسلسلات فی الاجازات ۱/ ۱۷۰ به طبع رسیده است در الاجازة الکبيرة^۵ چند

۱. نهاية الدراية في شرح الرسالة الموسومة بالوجيزة للبهائي، با تحقیق ارزنده آقای شیخ ماجد الغرباوی توسط نشر مشعر منتشر شده است.

۲. هدیه نجفیه - مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۷.

۳. همان منبع / ۳۹۷. ۴. همان منبع / ۳۹۷.

۵. الاجازة الکبيرة / ۲۲۸.

نفر دیگر را از مشایخ مؤلف می‌شمارند، از آن جمله: «آیات سید اسماعیل صدر و میرزا فتح‌الله شیخ الشریعة اصفهانی و محدث نوری! و سید محمد بحر العلوم صاحب کتاب بُلَغَةُ الْفَقِيهِ.

در ضمن نام اجازة مرحوم سید حسن صدر کاظمینی به ایشان «اللمعة المهدية إلى الطرق العلية»^۱ است و در روز شنبه هیجدهم ماه صفر ۱۳۲۹ مجیز از کتابت آن فارغ شده است.

بازگشت از نجف اشرف و اقامت در اصفهان

آیة‌الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی قدس سره بعد از چهار سال اقامت در نجف اشرف در سال ۱۳۲۹ ه. ق به ایران و موطن اجدادیش اصفهان مراجعت می‌نماید، و در مدرسه علمیه پدرش مرحوم آیة‌الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی طاب ثراه واقع در دروازه حسن آباد اصفهان اشتغال به تدریس فقه و اصول پیدا می‌کند و ابتداءً نیز در مسجد سارو تقی واقع در نزدیکی همان مدرسه به اقامة جماعت می‌پردازد.

بعد از مدتی از آن مسجد منتقل به مسجد جامع عباسی (مسجد امام) می‌شود و در آنجا که مسجد آباء و اجدادیش می‌باشد به امامت جماعت مشغول می‌شود.

این درس در مدرسه والدش و امامت مسجد جامع عباسی (امام) تا آخرین سالهای حیات پربرکت ایشان ادامه داشت.

مرحوم علامه الفت در این مورد می‌نویسد:

در مسجد شاه [امام] به اقامة جماعت و اغلب در مدرسه مخصوص (که مرحوم پدرش در جنب مسجد ساروتقی بنا نموده است) به تدریس فقه و اصول می‌پردازد، مورد اعتماد و محل ارادت عموم طبقات... اصفهان است... و به هر حال امروزه نیک‌تر و خوشنام‌ترین افراد خانواده

مسجدشاهيان شمرده می شود.^۱

آية الله مرعشی مرقوم می فرمایند:

... ثم رجع إلى اصفهان و اشتغل بإمامة الجماعة في مسجد شاه و

التدريس و التأليف و كان من الموجّهين و المؤثّقين في اصفهان.^۲

و همچنین در جای دیگری در مورد ایشان می نویسند:

و هو اليوم حتى باصفهان من أشخاص مراجعها، يصلي في الجامع

السلطاني و يأتيه به المآت من المؤمنين و يستفيد من افادته جم غفیر

من طلبة العلوم الدينيه أدام الله بركته، و أخوه الفاضل الوجيه

حجة الاسلام الحاج الشيخ ابوالفضل نزيل اصفهان ادام الله أيامه.^۳

آقای دکتر کتابی در این مورد می نویسد:

ظہرها در مسجد شاه (امام) به امامت می پردازند و گاهی هم بر

سبیل ارشاد در همان مسجد به منبر می روند و تا چندی قبل در

مدرسه پدرشان (مرحوم ثقة الإسلام) جنب مسجد ساروتقی به تدریس

فقه و اصول می پرداختند.^۴

و همچنین گوید:

نماز جماعت ایشان مشحون است از خواص و مردمان مقید، و در

کمیت و کیفیت در اصفهان معروف و مشهور می باشد.^۵

لازم به ذکر است این جلسه تدریس در مدرسه علمیه پدرشان و امامت در

مسجد شاه بعد از معظم له به آیت الله مجد العلماء نجفی^۶ (۱۳۲۶ - ۱۴۰۳ ق)

منتقل گردید و ایشان تا آخرین روزهای حیات دنیوی آن را امتداد بخشیدند.

رحمة الله عليهما رحمة واسعة.

۱. نسینامه الفت / مخطوط.

۲. الاجازة الكبيرة / ۲۲۸.

۳. السلسلات في الاجازات ۲/ ۲۵۴.

۴. رجال اصفهان / ۲۳۰.

۵. رجال اصفهان / ۲۳۰.

۶. شرح حال معظم له را در کتاب قبیله عالمان دین / ۱۵۱ - ۱۱۷ از صاحب این قلم

برخی از شاگردان: از آنجا که سالهای مدیدی مؤلف محترم به تدریس فقه و اصول در مدرسه والدشان اشتغال داشته‌اند، جمع کثیری از طلاب محترم و دانشجویان علوم دینی و فضلاء و علماء از ایشان بهره علمی برده‌اند؛ از آن جمله آیات الله:

- حاج شیخ احمد مهدیان
- حاج شیخ اسدالله ربانی خوراسگانی
- حاج شیخ اسماعیل غروی معروف به شیخ رئیس
- حاج سید اسماعیل هاشمی طالخونچه‌ای (متوفی ۱۳۷۸ ه. ش)
- حاج سید محمد باقر احمدی
- حاج شیخ محمد تقی صدیقین اصفهانی (۱۳۴۲ - ۱۴۲۶ ق)
- حاج سید حسن موسوی کوشکی
- حاج شیخ محمد حسن نجفی زاده فرزند مؤلف محترم.
- حاج شیخ محمد حسن نورائی
- حاج شیخ محمد حسین فقیه نطنزی
- حاج شیخ حیدر علی جبل عاملی
- حاج شیخ محمدرضا مداح الحسینی
- حاج شیخ عبدالرحیم فضیلتی
- حاج شیخ علی قدیری کفرانی (متوفی ۱۴۰۷ ق)
- حاج شیخ فخرالدین انصاری نطنزی
- حاج شیخ قاسم کاظمینی
- حاج شیخ محمد شریعتی سدهی
- حاج سید محمود امام جمعه زاده خوراسگانی
- حاج شیخ مرتضی تمنائی (متوفی ۱۴۲۲ ق)
- حاج شیخ مرتضی شفیعی
- حاج شیخ مظفر کاظمینی

- حاج شيخ مهدي فقيهي شهرضائي
أدام الله ظل الأحياء منهم ورحمة الله على ماضيهم.
در ضمن شيخنا في الرواية آية الله العظمى آقای سيد شهاب الدين مرعشي
نجفی - قدس سره - نیز از معظم له مجاز در نقل روایت می باشند و صاحب این
قلم با واسطه آقای مرعشی از مؤلف نقل روایت می نماید.

اقوال بزرگان در مورد مؤلف

آية الله مرعشي نجفی - قدس سره - در الإجازة الكبيرة در مورد ایشان
می فرماید:

ممن أروى عنه: الورع التقي الصفي الوفي حجة الاسلام آية الله
الحاج الشيخ مهدي ابن الشيخ محمد على ثقة الإسلام ابن العلامة الحاج
الشيخ محمد باقر ابن العلامة الشيخ محمد تقى الاصفهاني المسجد
شاهی .

علامه سيد مصلح الدين مهدوي گوید:

از رؤساء و معاريف علماء و مدرسين اصفهان و مورد وثوق و اعتماد
عموم طبقات اهالی اصفهان است، و در بين علماء معاصر اصفهان از
حيث زهد و تقوى، علم و فضل بر أغلب مزيت و برترى دارد. به فارسى و
عربى شعر می گوید و دارای تألیفات زیادى است .^۲

آية الله روضاتى مرقوم می فرمایند:

مرحوم حاج شيخ مهدي، شخصى بلکه شخصيتى بود كه همه
طبقات مردم به او احترام زايد می گذارند و حالاتش را تحسین
می نمودند و منكر نداشت و مدّة العمر به كسى آزارى نرسانيد، و اگر چه
در مقام رياست مدارى و بلند پروازى نبود، أمّا خواه ناخواه رئيس بود،
رئيس العلماء و مرجع الفضلاء و مقتدى الأنام و مطاع الخاص و العام .^۳

۱. الإجازة الكبيرة / ۲۲۸ الرقم ۲۷۸ . ۲. تذكرة شعراى معاصر اصفهان / ۴۷۸ .

۳. هدیه نجفیه، مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۲ .

همچنین معظم له در رساله‌ای که پیرامون کتاب صفات مؤمن و شرایط ایمان اعتقادی و عملی یا اصول الدین از تألیفات آیه‌الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی قدس سره والد ارجمند مؤلف تألیف فرموده‌اند چنین قلم می‌زنند:

دربارۀ فرزند ذکور اکبر ایشان مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی مسجد شاهی اشاره کنیم که آن مرحوم از آورع و اتقی و افضل علماء عصر ما در اصفهان بودند و مشارالینان و مرجع مردم این سامان در آن برهه از زمان قرار داشتند و تألیفات نافعۀ به عربی و فارسی از ایشان بطبع رسیده است^۱.

خواهرزاده ایشان آقای دکتر سید محمد باقر کتابی می‌نویسد:

شخصیت ایشان از لحاظ زهد و تقوی و علم و فضل مورد اذعان و اقرار تمام مردم اصفهان از خواص و عوام می‌باشد و از جهت ارادت عمومی مردم نسبت به او در میان علمای اصفهان بی‌نظیر است... در فقه و اصول و حدیث و ادب تبحر دارند ولی مع ذلک از شدت تقوی معمولاً از افتاء خودداری می‌نمایند... زندگی ایشان در کمال سادگی برگزار می‌گردد، بی‌اعتنائی به دنیا و زهد و تقوی و سجایای انسانی و سخاوت و خیرخواهی و مخصوصاً علاقه و توجه به امور شرعی و دوری از ریاست و جاه و مقام و تموّل در تمام مظاهر زندگی ایشان دیده می‌شود و امروز از نیکنام‌ترین علمای اصفهان محسوب می‌گردند^۲.

علامۀ محقق سید محمد حسین جلالی - دام ظلّه - در مورد ملاقاتشان با مؤلف مرقوم می‌فرماید:

اجتمعتُ به فی زیارتی الی اصفهان فکان علی جانب عظیم من الخلق و الأدب و مشارک فی العلوم و منقطع الی خدمة العلم و الدین، ...

۱. نسخه اصل این رساله مخطوطه همراه با طبع حجری کتاب مذکور توسط آیه‌الله آقای حاج شیخ حسین یزدی اصفهانی - مد ظلّه العالی - جهت حقیر ارسال گردید. بدین وسیله از معظم له تشکر و قدردانی می‌شود.